

Üzenet a távolból – Eckhardt Tibor 1943-as levele amerikai tevékenységéről ^[1]

Eckhardt Tibor a magyar történelem egyik mozgalmas életű, mára azonban kissé feledésbe merült aktora, akit manapság leginkább csak a második világháború alatti amerikai missziója miatt ismerhetünk. A Független Kisgazdapárt korábbi elnöke 1941-ben érkezett az Amerikai Egyesült Államokba, ahol fő feladata az volt, hogy a „magyar ügynek” támogatókat szerezzen. Kiutazására a Teleki-kormány adott megbízást, azonban a politikai helyzet változása miatt Eckhardt a későbbiekben jóformán magára maradt, a politikailag hozzá közel állók pedig kevés információt tudtak szerezni tengerentúli tevékenységéről. 1943-ban lehetősége nyílt rá, hogy tájékoztassa az Egyesült Államokban tapasztalt politikai helyzetről magyarországi ismerőseit, politikustársait; levelében egyúttal saját sorsáról is beszámolt.

Bevezető

Eckhardt Tibor nem véletlenül utazott az Egyesült Államokba, mint a Teleki-kormány titkos küldöttje. A kisgazda politikus már többször járt addig a tengerentúlon – titkos missziója előtt utoljára 1940 tavaszán –, ezért ott már rendelkezett kapcsolati hálójával. Kiutaz(tat)ása mögött *Pelényi János*, Magyarország washingtoni követének terve húzódtott meg, amelyet a diplomata *Teleki Pál* miniszterelnöknek vázolt fel. Pelényi egyfajta forgatókönyvet állított össze arra az esetre, ha Magyarországot megszállná a Harmadik Birodalom. Tervezetében nagy súlyt fektetett arra, hogy a „külföldi megbízott” szerepéről írjon, akinek a feladata az lett volna, hogy az adott célszországba utazva építsen ki kapcsolati hálót, melyen keresztül érvényt szerezne a magyar nemzet „ezeréves érdekeinek”. Pelényi első világháborús lengyel és második világháborús – kortárs – csehszlovák példával támasztotta alá elképzelését.[1] Egy későbbi, Telekihez címzett levelében arról is írt, hogy a „bizalmi férfinak” egy másik fontos feladata lenne a célszországban: a terep előkészítése egy felállítandó magyar emigráns kormány számára.[2] Erre a feladatra az Egyesült Államok esetében – mint említettük – Eckhardt Tibort választották ki.

Eckhardt Tibor (1888–1972) Forrás: *Nyugati Magyarország*, 1954. 2. szám, 131.

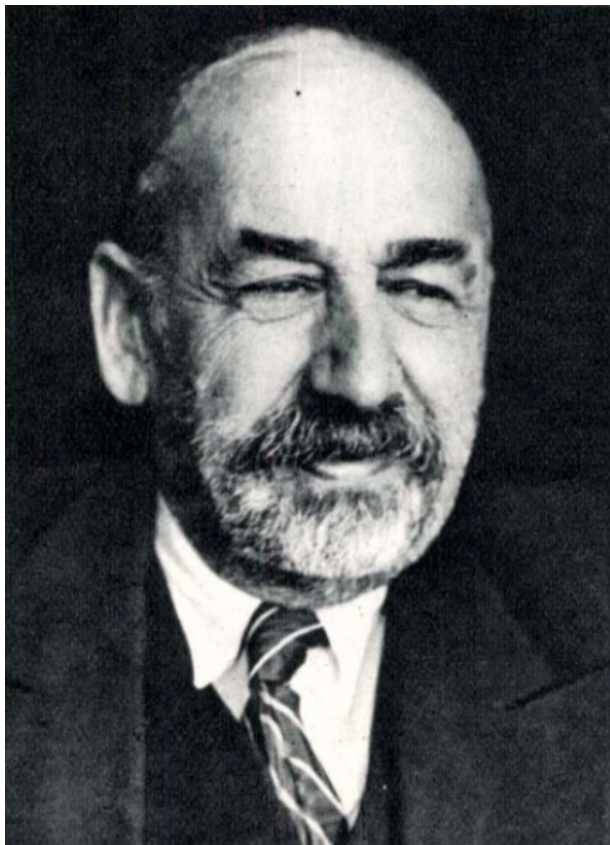
Teleki Pál halálát követően az új miniszterelnök, *Bárdossy László* – egyben a néhai kormányfő külügyminisztere – egyre inkább eltért hivatali ideje alatt elődjének külpolitikai elgondolásától. Eckhardt missziójának támogatása az egyre erősebb tengelybarát külpolitika miatt így lekerült a napirendről, ami végül a külföldön tartózkodó politikai állampolgárságtól való megfosztásában csúcsozott ki. A kormányfői székben Bárdossyt váltó *Kállay Miklós* szintén másképpen gondolkozott külpolitikai téren, mint elődje: elképzeléseinek fő célja ugyanis az volt, hogy Magyarországot kivezesse a második világháborúból. Ez azt jelentette, hogy a nyugati szövetségesek felé kezdett tapogatózni, azonban ez a folyamat nem volt egyszerű, tekintve, hogy 1942-re már az Egyesült Államokkal és Nagy-Britanniával is hadban állt Magyarország. Kállay ezért kerülőutakon, a nem hivatalos diplomáciát igénybe véve, bizalmi személyek útján – akik lehetnek újságírók, a Magyar Revíziós Liga megbízottjai, diplomaták, sőt *Szent-Györgyi Albert* Nobel-díjas tudóst is ezen személyek közé lehet számítani, aki ugyan saját ötlete nyomán vette fel Törökországban a kapcsolatot az angolokkal, azonban missziójáról a kormányfő is tudott – épített ki összeköttetést az angolszász hatalmakkal. Ebben a folyamatban felértékelődött a magyar emigránsok szerepe, akiknek kiépült kapcsolatrendszerét fel lehetett használni kommunikációs csatornaként, hogy az egyes döntéshozókkal megismertessék a magyar kormány elképzeléseit a kiugrásra vonatkozóan.

Ilyen személy volt például a Stockholmban élő korábbi hadügyminiszter, hadügyi népbiztos, *Böhm Vilmos*, aki jó kapcsolatban állt az angol Munkáspárt vezetőivel, vagy éppen az újságíró *Pálóczy-Horváth György*, aki a brit diverzáns hadviselésre szakosodott *Special Operations Executive* (SOE) munkatársa volt a második világháború alatt. Ekkor merült fel ismét Eckhardt Tibor neve is, aki bő egy éves „rádiócsendjét” egy levéllel törte meg, amelyben beszámolt az Egyesült Államokbeli tapasztalatairól: például arról, miként gondolkodott a washingtoni vezetés Magyarországhoz helyzetéről, vagy éppen arról, hogy milyen elképzelésekkel rendelkezett a kormányzat a háború utáni Közép-Európára vonatkozóan.

A Magyar Nemzeti Levéltár Zala Megyei Levéltárában található levél részben már megjelentette a néhai *Kapiller Imre*. A kérdéses publikációban[3] az első fejezetből közölt részletet, valamint a második részt ismertette teljes terjedelmében. Az alábbi ismertetésben az akkor nem közölt harmadik fejezet olvasható, amelyben Eckhardt az amerikai tevékenységéről számolt be, valamint jövőbeli működéséhez kért iránymutatást.

A kisgazda politikus levele jelentős forrásnak nevezhető, mivel „jelen időben” reagált a második világháború kisebb-nagyobb (esetenként személyét is érintő) eseményeire, – szemben a megjelent visszaemlékezéseivel,[4] amelyek ugyan korábban vezetett naplóján alapulnak,[5] de a műfajt tekintve mégis retrospektív látásmódnak nevezhetők, így a szerző utólag egy-egy eseményt már másként láthatott, értékelhetett. Igaz ugyanakkor: a levél és a kiadott visszaemlékezés egymásnak nem mond ellent. Erre példa, hogy Magyarországra küldött levelében megemlékezett arról, miszerint szűkös körülmények között él, hozzátéve, hogy írását mindenképp mutassák meg *Baranyai Lipó*tnak, a Magyar Nemzeti Bank elnökének, aki kiutazásakor megakadályozta, hogy nagyobb összeget vihessen magával. Memoárjában a pénzügyi nehézségeinek egy másik aspektusát mutatta be: *Ghika György* washingtoni követ a Bárdossy László vezette budapesti kormány utasítására vonakodott átadni számára azt az összeget, amelyet a washingtoni magyar diplomáciai misszió címére utalt át.[6]

Magyar állampolgárságától való megfosztásával kapcsolatos érzéseiről is számolt át jelen levelében. 1941. október 8-án a Bárdossy-kabinet elfogadta *Keresztes-Fischer Ferenc* belügyminiszter előterjesztését, hogy Eckhardtól, valamint más emigránsoktól vegyék el állampolgárságukat, mivel külföldi tevékenységük sérti a magyar nemzet érdekeit.[7] Írásában ok nélküli döntésnek nevezte a lépést, amely rosszul esett számára, hozzátéve, hogy magára hagyatva élt ezt követően, mivel „egyetlen sor írást vagy üzenetet” sem kapott Magyarországról.[8]

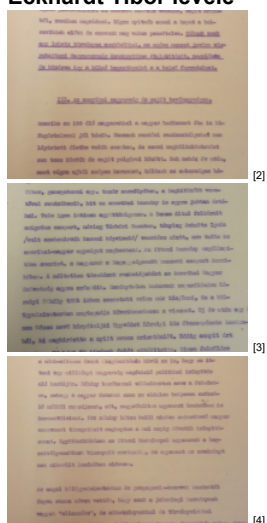
Felirat: Vámbéry Rusztem (1872–1948) Forrás: Budapest, 1972. 8. szám, 20.

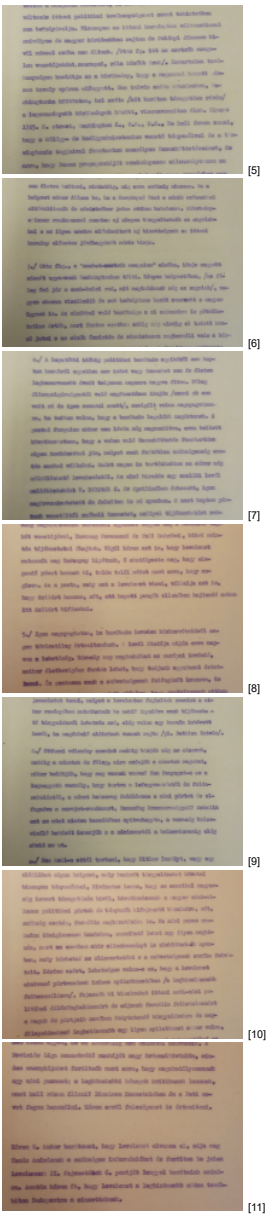
Levelében Eckhardt részletesen szólt a helyi magyarság csoportjairól, illetve a köztük lévő ellentétekről. Érdekes alátámasztást ad szavainak Faludy György „Pokolbéli vig napjaim” című visszaemlékezése, amelyben a költő amerikai éveinek leírásakor megemlékezett a kiszgadzapárt volt elnökéről és tevékenységéről. Faludy Eckhardt (sőt, a levélben megjelenő Habsburg Ottó osztrák mozgalomának tevékenységét is) negatív jelzőkkel illette,[9] míg a politikus éppen a progresszív, Vámbéry Rusztem[10] által vezetett – e csoporthoz tartozott Faludy is – grémiumról szólt pejoratívan levelében. A Cseh Külügyminisztérium Levéltárában őrzött egyik jelentés szintén megerősíti az 1943-ban Magyarországra juttatott levél állításait. Eckhardt és a csehszlovák emigráció – mint írásából kiténik – nem ápoljt jó viszonyt egymással. A londoni csehszlovák külügyi vezetés azonban tisztában volt azzal, hogy az Egyesült Államokban élő magyarság nagy része azt az Amerikai Magyar Szövetséget támogatja, amelynek vezetői Eckhardtal működtek együtt, azonban ez a szervezet defenzívába szorult a kisebb létszámú, ám a sajtóban erőteljesebben megnyilvánuló Vámbéry-féle csoporthoz képest.[11] Mint a levélből kiderül: a nyomtatott sajtótól való távolmaradás okát Eckhardt szintén a pénzhiányban látta.

Kapiller Imre a levél részleteinek közlésekor nem írt arról, hogy mikor keletkezett a levél. Erről azonban maga Eckhardt nyilatkozik visszaemlékezésében: „A Kiszgazda Párt vezetőinek írott 18 oldalas levelemben 1943. július 1-jén feltártam, milyen tragikus következményekkel jár Magyarország háborúból való kilépésének további halogatása.”[12] Kapiller Imre, ha a datálásról nem is közölt információt, arról azonban igen, hogy miként került a dokumentum a Zala Megyei Levéltár állományába. Az akkor nem közölt harmadik rész, pontosabban az annak végén található utóirat pedig utal arra, hogy Magyarországra milyen útvonalon jutott el Eckhardt Tibor üzenete. Megemlíti, hogy Tamás András, a Magyar Revíziós Liga liszaboni megbízottjának levelét is kézhez kapta – ez már arra mutat, hogy a portugál főváros volt az írás első állomása Európában Magyarországra felé. Még biztosabb jel a levél majdani továbbítójának, „W. Andornak” az említése, aki szinte biztosan azonos Wodianer Andorral, Magyarország korabeli liszaboni követével. S hogy Eckhardt arra kérte, hogy levelének egy részét fordítsa le „Jengyel barátaink számára”, szintén nem véletlen. Újpétery Elemér – aki akkoriban a helyi misszionál követségi titkárként működött – saját visszaemlékezésében arról adott számot, hogy Wodianer és Jan Kowaleski ezredes, a londoni lengyel emigráns kormány nyugat-európai hírszolgálatának vezetője gyakran találkoztak.[13] Egy-egy ilyen találkozó jó alkalmat biztosíthatott az információcserére is.

Dokumentum:

Eckhardt Tibor levele

Tovább a galéria oldalára [12]

Washington D.C., 1943. július 1.

[...][14]

III. Az amerikai magyarság és saját tevékenységem[15]

Amerika az itt élő magyarokkal a magyar hadüzenet óta[16] is kifogástalanul jól bánik. Nemcsak rendőri rendszabályokat nem léptetett életbe velük szemben, de semmi megkülönböztetést sem tesz köztük és saját polgárai között. Sok nehéz év után most végre újból szépen keresnek, hálásak az emberséges bánásmódot fogadott hazájuknak, de szülőhazájukról sem feledkeztek meg. Magyar érdekből – velem együtt – ők is ellenzéki álláspontot foglalnak el a mai magyar kormánnyal szemben, szintén kívánják Magyarországot demokratikus átalakulását, de elutasítják a forradalmi irányzatokat és kizárják szervezeteikből a náciakat és a bolshevikokat egyaránt. Óriási többségükben mintaszerűen viselkednek.

Kérkezvén, közel két évvel ezelőtt, végigjártam a nagyobb magyar központokat. Megmagyaráztam az otthoni kényszerhelyzetet, melyet megértettek. Nagy érdeme a Revíziós Ligának, hogy a magyar nemzeti célokat itt éveken át népszerűsítette, ez jelentősen megkönnyítette a munkámat. Az amerikai polgárjogot elnyert magyarság (85%) reprezentatív szervezete az Amerikai Magyar Szövetség (ma már több mint félmillió tagja van). Kerekes Tibor, goergetowni egy[etem] tanár[17] személyében a legkitűnőbb vezetővel rendelkezik, kit az amerikai kormány is egyre jobban értékeli. Vele igen intimen együtt dolgozom. A Beneš által felbékelt emigráns csoport, névleg Vámbéri [!] Rusztem,[18] tényleg Schultz Ignác[19] (volt csehszlovák kassai képviselő) vezetése alatt, nem tudta az amerikai-magyar egységet megbontani. Az itteni kormány megállapítása szerint a magyarok a legegységesebb nemzeti csoport Amerikában. A méltatlan támadások reakciójaként az Amerikai Magyar Szövetség egyre erősödik. Reménytelen kudarcuk reparálására Károlyi Mihály több ízben szeretett volna már idejönni, de a külügyminisztérium megtagadja következetesen a vízumot. Újév után egy Simon Mózes[20] nevű kárpátaljai ügyvédet Károlyi ide átcsempésztett Londonból, ki meghirdette a nyílt orosz orientációt. Eddig annyit ért el, hogy Vámbéri [!] 50 hívének felét elhódította. Simon felsülése után most Károlyi megbízásából egy Lugosi Béla[21] nevű hollywoodi színész próbálkozik partizánokat verbuválni. Lugosit filmből, mint Drakula megszemélyesítőjét ismerik, „honmentő” szerepben inkább derűtséget kelt. Mi szóba, vagy vitába ezzel a társasággal nem bocsátkozunk, de a szemünket rajtuk tartjuk. Intim körben rendezett botrányaik már senkit sem érdekelnek. Alattomos vádaskodásuk Magyarországot ellen azonban anyagot szolgáltat a lelkiismeretlen cseh és orosz propagandának.

1941 augusztusában, nyomban ideérkezésem után, Sumner Welles külügyi államtitkár (ki az európai ügyeket intézi, számunkra Roosevelt[22] után a legfontosabb személyiség), hivatalosan felszólított arra, hogy szervezzek meg náciellenes politikai mozgalmat a külföldi magyarság körében. Célja a náciellenes front kiegészítésén kívül az is, hogy az itteni egymilliónyi magyarság megfelelő politikai irányítás alá kerüljön. Néhány barátommal vállalkoztam erre a feladatra, nehogy a magyar érdekek ezen az oldalon teljesen szószóló nélkül maradjanak, sőt, megpróbáltam ugyanazt Londonban is keresztülvinni. Itt néhány héten belül minden számottevő magyar szervezet támogatását megkaptam, s a mai napig követik irányításomat. Együttműködésem az itteni kormánnyal ugyancsak a legszívélyesebbnek bizonyult mostanáig, de ugyanezt az eredményt nem sikerült Londonban elérnem.

Az angol külügyminisztérium és propagandaszervek kezdetől fogva rossz néven vették, hogy csak a jelenlegi kormánynak vagyok az „ellenzéke”, de alkotmányunkkal és törvényeinkkel össze nem férő működésre hajlandó nem vagyok. Szerették volna, hogy forradalmi alapra helyezkedjem és támadjam a Kormányzó Urat, akit az angolok látszólag nagyon meggyűlöltek. (Ezt az amerikai kormány sohasem kívánta.) Súlyos mulasztásnak bizonyult, hogy ellenzéki magyar részről egyetlen alkalmas férfi sem maradt Londonban, ki a folytonos intrikákat ellensúlyozhatta volna. Tavaly nyáron azután a Secret Service útján világosan értésemet adták Londonból, hogy nem helyeslik elzárkózásomat a bolszevikiek [!] és Beneš elől, és kiléptették a „Függetlenségi Mozgalom”[23] vezetőségéből a Londonban élő Zsilinszky[24] és itt az angol orientációjú Balásy Antalt.[25] Nem óhajtván az angolokkal nyílt ellentétbe keveredni, kitértem az útjukból, de nem deferáltam.[26] s az amerikai kormány beleegyezésével felfüggesztettük a mozgalom működését, de azt nem oszlattuk fel. Ez a változás itteni politikai tevékenységemet semmi tekintetben sem befolyásolja. Viszonyom az itteni kormányhoz változatlanul szívélyes, és magyar kérdésekben rajtam és Pelényi Jánoson[27] kívül mással szóba nem állunk. (Otto fg.[28] itt az osztrák mozgalom vezetőjeként szerepel, róla később írok.) Zavartalan tevékenységem korláta az a körülmény, hogy a magammal hozott pénzem tavaly nyáron elfogyott. Nem telvén azóta utazásokra, Washingtonba költöztem, hol azóta (két barátom támogatása

révén) a legszerényebb körülmények között, visszavonultan élek. Címem: 1745. K. Street, Washington 6., N.W., D.C.. Be kell érnem azzal, hogy a külügy- és hadügyminisztérium vezetői tényezőivel és a törvényhozás tagjaival fenntartom személyes összeköttetéseimet, de arra, hogy Beneš propagandáját eredményesen ellensúlyozzam az angol nyelvű sajtóban stb., ebben a behemót nagy országban nem is gondolhatok. Fontos esetben összeközlök az egy-egy alkalmi nyomtatvány kiadásához szükséges költséget, de egy angol nyelvű folyóiratot, aminek komoly hasznára lenne, pénz hiányában máig sem tudunk kiadni. Ez ma a helyzet – nem vagyunk divatban. New Yorkban Bátor Viktor[29] és Deák professzor[30] tartja nagyon nehéz körülmények közt a frontot. Valóságos vétek, hogy anyagi okokból, kedve és szándéka ellenére, Pelényi János kénytelen volt tanári állást vállalni egy távoli egyetemen,[31] honnan csak nagy ritkán jöhet Washingtonba, hol őt mindenki ismeri és szereti. Az ellenséges propaganda így naponként letör egy-egy darabot a kiépített magyar pozícióból. A takarékoság többnyire érény, de néha lehet nagyon is költséges.

Ami a függetlenségi mozgalmat illeti, azt ezután nem szándékozom életre kelteni, mindaddig, míg arra szükség nincsen. Ez a helyzet akkor állna be, ha a Kormányzat Urat a náci erőszakkal eltávolítanák és náci stréber jutna otthon hatalomra. Alkotmányellenes rendszerrel szemben új alapon tárgyalhatnák az angolokkal, s az ilyen esetre előkészített új bizottságunk az itteni kormány előzetes jóváhagyását máris bírja.

3) Otto fhg., a „szabad osztrák mozgalom” elnöke, ideje nagyobb részét ugyancsak Washingtonban tölti. Kényes helyzetében (ma főleg őrá jár a cseh-bolsi rúd, mit megtoldanak még az angolok) nagyon okosan viselkedik, és sok befolyásos barátot szerzett a magyar ügynek is. Az elnökkel való barátsága a mi számunkra is pótolhatatlan érték, mert fontos esetben eddig még mindig el tudott hozzá jutni, s az elnök őszintén és részletesen megbeszéli vele a kérdéseket. Az ő fő gondja a dunavölgyi helyzet általános újrajrendezése, és tisztában van vele, hogy a restauráció e nehéz processzus kedvező alakulásától függ. Egyesült erővel dolgozunk Beneš tervei ellen. A vele való együttműködés könnyű és csak hasznos magyar szempontból is, mert kiváló politikai érzékkel és tapintattal bír. Eddig mindig meghallgatta a tanácsaimat; döröszög és hálátlanúság lenne a restaurációt elvi alapon feltétlenül ellenezni, amint hogy nem lehet azt feltétlenül támogatni sem. Ha Roosevelt hozza Ottót, de Sztálin Beneš, akkor nem nehéz a választás. De az is lehet, hogy magyar érdekből egy harmadik, kedvezőbb megoldás kínálkozik, amikor természetes, hogy melléje szegődünk. Ottó fhg. mindezt tudomásul vette. Kooperációnk végül zavartalan.

4) A legutóbbi időkhöz politikai barátaim egyikétől sem kaptam hazulról egyetlen sor írást vagy üzenetet sem, és életem legkeserveesebb éveit teljesen magamra hagyva életem. Főleg állampolgárságotól való megfosztásom idején (semmi ok sem volt rá és igen rosszul esett) szolgált volna megnyugvásomra, ha tudtam volna, hogy a barátaim legalább megértene. A postai forgalom akkor nem lévén még megszakítva, arra kellett következtetnem, hogy a velem való összeköttetés fenntartása olyan kockázattal jár, melyet csak feltétlen szükségesség esetén szabad vállalni. Ezért magam is tartózkodtam az akkor még nélkülözhető levelezéstől. Az első híradás egy családi levél mellékleteként V. Bélától[32] f. év áprilisában érkezett, igen megörvendeztetett és én is feleltem rá nyomban. S most kaptam pártunk vezetőitől szóbeli üzenetet, mellyel tájékoztatást reklamálnak. E levelem tartalmazza a kimerítő és nagyon meggondolt válaszomat, s ezért erre kérem barátaimat, hogy azt ők is fontolják meg alaposan. Tisztában vagyok az azzal járó felelősséggel, melyet feltétlenül vállalom.

Kizárandó a misztifikációkat, bizalmas közlendőimet a jövőben is mindig kézzel fogom írni. Nem tudom, mikor lesz megint alkalmam mindent őszintén megírni, ezért nem kérem barátaimat, hogy későbbi leveleimet mindig a most változt elvek és perspektíva alapján ítéljék meg. Kérem azt is, hogy ezt a leveletem mutassák meg és beszéljék meg bizalmasan Bethlen Istvánnal,[33] Peyer Károlyval,[34] Rassay Károlyval,[35] Sigray Antallal[36] és esetleg a keresztény- és kormánypártból egy-egy vezetőemberrel, kiket elég megbízhatónak tartanak. Ugyanezt tegyék meg a Revíziós Liga két vezetőjével, Herczeg Ferencsel[37] és Fall Endrével,[38] kiket szintén tájékoztatni óhajtok. Végül kérem azt is, hogy leveletem mutassák meg Baranyay [!] Lipótnak, ő akadályozta meg, hogy elegendő pénzt hozzak ki, talán talál rá módot most arra, hogy segítsen. Az a posta, mely ezt a leveletem viszi, vállalja azt is, hogy dollárt hozzon, sőt, ott kapott pengők ellenében hajlandó nekem itt dollárt kifizetni.

5) Igen megnyugtató, ha barátaim levelem kézhezvételéről engem táviratilag értesítenének. E levél átadója útján erre megvan a lehetőség. Bármely nap megindulhat az európai invázió, amikor életbevágóan fontos lehet, hogy tudjunk egymással érintkezni. Én pontosan csak a szövetségesek felfogását ismerem, de nem tudom, hogy mi van a másik oldalon, hogy gondolkodnak otthon és politikai barátaim mit akarnak. Ezért szükségem volna kimerítő levéli válasza is, főleg alábbi kérdéseimre:

- Mi az észrevétele a nyújtott helyzetképet és megoldási módozatokat illetőleg a kiscgazda pártnak, továbbá külön-külön mindazoknak, kik leveletem olvasták?
- Mire készül a kormány? Látja-e, hogy a német meg van verve? Van-e az antináci ellenzéknek valaminő terve arra nézve, hogy [...] [39] a náci egérfogóból kiszabaduljon? Ha igen, miben áll és hogy képzelik el a kivételét?
- Fenti tényezők bármelyike tudna-e és hajlandó-e az amerikai kormánnyal való tárgyalás céljából egy olyan bizalmas javaslatot tenni, melyet a levelemben foglaltak szerint a siker reményében mutathatnék be neki? Egyelőre csak tájékoztató tárgyalásról lehetvén szó, elég volna egy hozzám intézett levél, ha megfelelő aláírások vannak rajta (pl. Bethlen István).
- Otthoni vélemény szerint meddig bírják még az olaszok, meddig a németek és főleg, mire szánják a németek magukat, mikor belátják, hogy meg vannak verve? Nem fenyeget-e az a legnagyobb veszély, hogy tartva a lefegyverzéstől és feldarabolástól, a német hadsereg feláldozza a náci pártot és elfogadva a szovjet rendszert, összefog Oroszországgal? Sztálin ezt az utat minden beszédében nyitva hagyta, a vereség bolsevizáló hatását ismerjük, s a náciizmustól a bolsevizmusig elég rövid az út.
- Nem kell-e attól tartani, hogy Hitler Imrédyt,[40] vagy egy más nyilatást beültet nálunk a hatalomba? Megvannak-e közös ellenállásra szervezve az alkotmányos érületű pártok? Hogyan érez és gondolkodik az ország?
- Visszavontunk-e véglegesen minden csapatot az orosz frontról? Nem fenyeget-e veszély arra, hogy invázió esetén valahol fegyveresen kerülünk szembe a Nyugati Hatalmakkal?
- Van-e valaminő konkrét kívánsága barátainknak arra nézve, hogy én itteni működéseim során mit, vagy minő irányban szorgalmazzak?

6) Eddigi megbeszéléseim során én itt kizárólag a magyar közvélemény nevében és ismeretében léptem fel, de sohasem hivatkoztam semmiféle megbízatásra. De mostantól kezdve bármikor előállhat olyan helyzet, mely konkrét tárgyalásokat követel bizonyos tényezőkkel. Kívánatos lenne, hogy az amerikai magyarság ismert támogatásán kívül hivatkozhatassak a magyar náciellenes politikai pártok és tényezők kifejezett bizalmára, sőt, szükség esetén, formális megbízatására is. Ha náci puccs szakadna ideiglenesen hazánkra, sorsdöntő lehet egy ilyen megbízás, mert ez esetben akár ellenkormányt is alakíthatnák nyomban, mely kérhetné az elismertetést, s a szövetségesek sorába felvételt. Kérdem ezért, lehetséges volna-e az, hogy a leveletem elolvasó pártvezérek írásos nyilatkozatában (a legbizalmasabb felhasználásra) fejezzék ki bizalmukat itteni antináci politikai állásfoglalásomért és adjanak formális felhatalmazást a maguk és pártjaik nevében folytatandó tárgyalásokra és megállapodásokra? Leghatásosabb egy ilyen nyilatkozat akkor volna, ha azt közös formában írják alá mindenki, mert dokumentálná az antináci pártok szolidaritását és garancia lenne arra nézve, hogy az ígéreteik mögött erő is áll. Minden barátomnak igaz ragaszkodásomat és legjobb kívánságaimat küldöm. Gondolatban, főleg aggodalmas óráimban sokat vagyok velük. A jó Isten segítse meg szegény Hazánkat és valamennyiünket!

1943. július 1-én
Washington D.C.

U. i. E levél elküldésével egyidejűleg kapom a Revíziós Liga lisszaboni megbízottjának, Tamás Andrásnak[41] a levelét és egy francia nyelvű memorandumot. A Tamás levelében foglaltakkal teljesen egyetértek, de figyelmeztetek a jelen levelem II. fejezetének 4. pontjában foglaltakra, aminek sorsdöntő jelentősége lehet.[42] A francia nyelvű memorandum némely részével[43] nem értek egyet, de az látszólag nem Tamástól származik. A Revíziós Liga nemzetvédő munkáját nagy örömmel üdvözölöm, minden energiájukat fordítsák most arra, hogy megakadályozzanak egy náci puccsot; a legközelebbi hónapok kritikuskak lesznek, most kell résen állani! Bizalmas üzeneteimben én a Peti nevet fogom használni. Kérem erről a feleségemet[44] is értesíteni. Kérem W. Andor[45] barátomat, hogy leveletem olvassa el, adja meg Tamás Andrásnak a szükséges információkat, és fordítsa le a jelen levelem II. fejezetének 6. pontját lengyel barátaink számára. Azután kérem őt, hogy leveletem a legbiztosabb módon továbbítsa Budapestre a címzeteknek.

Az irat jelzete: MNL ZML IV. 433. No. 5183. – Magyar Nemzeti Levéltár Zala Megyei Levéltára, Megyei törvényhatóságok, Egyedi iratok gyűjteménye – Eredeti, gépelt.

[1] Pelényi memorandumát ismertette BORBÁNDI GYULA az *Új Látóhatár* hasábjain (A Teleki–Perényi terv nyugati ellenkormány létesítésére. *Új Látóhatár*, 1966. 2. sz. 155–170.), valamint fellelhető a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárának anyagai közt is: Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (továbbiakban: MNL OL), Polgári kori kormányhatóságok levéltárak, Külügyminisztérium (továbbiakban: K szekció), Politikai osztály általános iratai (továbbiakban: MNL OL K 63) 68-1935-1944, Külügyi alkalmazottak politikai tárgyú bizalmas levelezése (Vörmlé János levelei), 597. doboz, iktatás nélkül, Csáky István levele Vörmlé Jánoshoz.

[2] BORBÁNDI: i. m. 165.

[3] KAPILLER IMRE: Levél a kiscgazdapárt vezetőihez (1943). *Világosság*, 1993. 6. sz. 57–68.

[4] ECKHARDT TIBOR: *Visszaemlékezések 1941–1943*. Szerk. KÁDÁR LYNN KATALIN. L'Harmattan, Bp., 2008.

[5] Vö. Eckhardt életrajzírójának, Kádár Lynn Katalinnak bevezetőjét. ECKHARDT: i. m. 12–13.

[6] Uo. 161.

[7] MNL OL, Digitális másolatok gyűjteménye, az MNL OL iratairól készült digitális másolatok gyűjteménye (továbbiakban: MNL OL W), Miniszterelnökségi levéltár – Minisztertanács jegyzőkönyvek (továbbiakban: MNL OL W12), 1941. október 8. <https://www.eleveltar.hu/digitalis-tartalom?source=preservica&ref=81d8d9c9-1cbf-4ce3-a5bb-22169d8c44c0> [13]

[8] Visszaemlékezésében – az eltelt évek távlatából, valamint az információáramlás nehézségei miatt – valószínűleg tévesen írta, hogy október 5-én fosztották meg állampolgárságától. Hozzáteszi azt is, hogy a vele korábban kimerően viselkedő Ghikán keresztül Horthy Miklós kormányzó megüzente, hogy amerikai mozgalma

miatt nem nehezelt rá. Elképzelhető ugyanakkor, hogy sokáig valóban nem kapott üzenetet magyarországi politikusoktól vagy éppen rokonaitól. Lásd ECKHARDT: i. m. 161.

[9] FALUDY GYÖRGY: *Pokolbéli víg napjaim*. Magyar Világ Kiadó, Bp., 1998, 162–163.

[10] Érdekeség, hogy Eckhardt Tibort és politikai ellenfelet, Vámbéry Rusztemet ugyanazon a minisztertanácsi ülésen fosztották meg magyar állampolgárságától.

[11] Archiv ministerstva zahraničních věcí, Londýnský archiv (Cseh Köztársaság Külügyminisztériumi Levéltára, Londoni levéltár), 1939–1945, Diplomatický sbor ZÚ cizí Maďarsko – krabice 185, 27274/44, Magyar szervezetek az Egyesült Államokban, 1944. november 16.

[12] ECKHARDT: i. m. 466.

[13] ÚJPÉTERY ELEMÉR: *Végállomás Lisszabon – Hét év a magyar királyi külügyszolgálatában*. Magvető Könyvkiadó, Bp., 1987, 207.

[14] Az első és a második részt nem közöljük. Lásd KAPILLER: i. m.

[15] Ezúton szeretnék köszönetet mondani Kulcsár Bálintnak, az MNL Zala Megyei Levéltára levéltárosának, amiért segítséget nyújtott a levél kapcsán felmerülő kérdések megválaszolásában.

[16] Magyarország 1941. december 12-én állította be a hadiállapotot az Egyesült Államokkal. Washington nem vette tudomásul a lépést, csupán 1942. június 5-én üzent hadat Magyarországnak.

[17] Kerekes Tibor (1893–1966): történész. 1927-től nyugdíjba vonulásáig a washingtoni Georgetown Egyetem tanára.

[18] Helyesen: Vámbéry Rusztem (1872–1948): jogtudós, politikus. Vámbéry Ármin orientalista fia. 1918-ban a Nemzeti Tanács tagja. 1938-ban emigrál, 1947–1948 között Magyarország washingtoni követe.

[19] Schultzs Ignác (1894–1954): politikus. 1918–1919-ben tevőlegesen részt vett a magyarországi politikai fordulatokban, ezért Csehszlovákiába emigrál. A Csehszlovák Szociáldemokrata Párt nemzetgyűlési képviselője 1935–1938 között, majd a müncheni döntést követően az Amerikai Egyesült Államokba költözik. 1945 után nem tér vissza Magyarországra, ahol 1949-ben koholt vádak alapján letartóztatják. 1956-ban rehabilitálják.

[20] Simon Mózes (1890–1957): ügyvéd, politikus. 1919-ben a Tanácsköztársaság beregszászi direktóriumának tagja. Tevékenysége miatt letartóztatják, azonban megszönik Magyarországról, és visszatér a már Csehszlovákiához tartozó Beregszászra. 1939-ben emigrál. 1942-ben az Egyesült Államokba helyezi át székhelyét. 1947-ben tér vissza Magyarországra, ahol 1949-ben koholt vádak alapján letartóztatják. 1956-ban rehabilitálják.

[21] Lugosi Béla (1882–1956): filmszínész. 1919-ben emigrál, mivel szimpatizált a Tanácsköztársasággal. Ausztria, majd Németország után az Egyesült Államokban folytatja karrierjét. Az 1931-es *Drakula* című film főszerepe hozza meg számára a hírnevet, azonban sikerének köszönhetően ezt követően csak horrorfilmekben szerepelt.

[22] Franklin Delano Roosevelt (1882–1945): demokrata párti politikus, az Egyesült Államok 32. elnöke. Négy cikluson keresztül állt az USA élén (1933–1945): *New Deal* elnevezésű programjával segítette az ország talpraállítását a nagy gazdasági világválságot követően. Felhagyott az Egyesült Államok izolacionista politikájával, amelynek eredményeként az 1930-as évek végétől kezdve egyre aktívabban jelent meg Washington a nemzetközi küzdőterén. Jelentős szerepe volt a második világháború utáni békeévek megtervezésében, előkészítésében, ezt azonban már nem élte meg, mivel betegségének szövődésébe még 1945 tavaszán belehalt.

[23] Eckhardt Tibor megérkezte után szervezte meg az Egyesült Államokban a Független Magyarországiért Mozgalmat, amelyet az Amerikai Magyar Szövetség is támogatott. A németellenes mozgalom nem kívánt emigráns kormányként működni.

[24] Zsilinszky Antal (?–1943): diplomata. A politikus Bajcsy-Zsilinszky Endre unokatestvére. A londoni magyar követség titkára, amikor Nagy-Britannia 1941 tavaszán megszakítja a diplomáciai kapcsolatot Magyarországgal. Angliában marad, ahol emigráns csoportot szervez. 1943-ban öngyilkosságot követ el magánéleti okok miatt.

[25] Balásy Antal (1874–?): diplomata. Miután Magyarország 1940-ben csatlakozik a háromhatalmi egyezményhez, tiltakozásképpen lemond a washingtoni követségen betöltött tanácsosi posztjáról, de az Egyesült Államokban marad. Eckhardt mozgalmának tagja. A második világháború után a Világbank munkatársa.

[26] Deferál (lat.) = meghátrál, engedelmeskedik.

[27] Pelényi János (1885–1974): diplomata. 1933–1940 között Magyarország washingtoni követe. Posztjáról tiltakozásképpen mondott le, miután Magyarország csatlakozott a háromhatalmi egyezményhez. Eckhardt Tibor egyik fő munkatársa a Független Magyarországiért Mozgalomban. 1945 után nem tér haza.

[28] Habsburg Ottó (1912–2011): osztrák trónörökös, politikus. IV. Károly osztrák császár és magyar király fia. Fiatal felnőtt korától kezdve támogatta a páneurópai tervekét. A második világháború alatt az Egyesült Államokban osztrák mozgalmat szervezett. 1961-ben lemondott osztrák trónigényéről, így visszatérhetett Ausztriába. 1979–1999 között a bajor Keresztényszocialista Unió (CSU) színeiben az Európai Parlament képviselője.

[29] Bátor Viktor (1891–1967): ügyvéd, Bartók Béla hagyatékának kezelője.

[30] Deák Ferenc (Francis Deák) (1899–1972): jogtudós, történész. A nemzetközi jog előadója több neves amerikai egyetemen. A második világháború alatt Eckhardt munkatársa. 1945 után az Egyesült Államok külügyi szolgálatában dolgozik.

[31] Pelényi János a new hampshire-i Dartmouth College-n oktatott ekkoriban.

[32] Valószínűleg Varga Béla (1903–1995) katolikus papról van szó, aki az FKGP országgyűlési képviselője volt a második világháború alatt.

[33] Bethlen István (1874–1946): jogász, politikus. 1921–1931 között Magyarország miniszterelnöke. Hivatali ideje után is az egyik legbefolyásosabb politikus. A második világháború alatt támogatta az angolszász orientációt és a háborúból való kiugrást is. 1945-ben a Szovjetunióba hurcolták, ahol haláláig börtönben raboskodott.

[34] Peyer Károly (1881–1956): szociáldemokrata politikus, szakszervezeti vezető. Szerepet vállalt 1918–1919 politikai eseményeiben. 1919–1921 között emigrációban élt. 1922–1944 között a szociáldemokrata párt képviselője a parlamentben. 1947-ben kizárták az SZDP-ből, mivel ellenezte a kommunista párttal való egyesülést. Kizárását követően az Egyesült Államokba emigrált.

[35] Rassay Károly (1886–1958): ügyvéd, lapszerkesztő, politikus. 1923–1944 között a liberális *Esti Kurír* című napilap szerkesztője. 1920–1944 között több párt színében képviselő az országgyűlésben. Többször felszólalt szélsőjobb megmozdulásai, később a zsidótörvények ellen. Részben az ő nyomozómunkájának köszönhető Imrédy Béla miniszterelnök megbuktatása. A második világháború alatt támogatta az angolszász hatalmakhoz való közeledést, emiatt 1944. március 19-én a német megszállás napján a Gestapo letartóztatta. A háború után politikai szerepet nem vállalt. 1951-ben a feleségével együtt kitelepítették a fővárosból.

[36] Sigray Antal (1879–1947): legitimista politikus. 1904-től a főrendiház tagja. 1919-ben a bécsi Antiboldsevista Comité egyik vezetője. 1921-ben csatlakozott IV. Károlyhoz az uralkodó második visszatérésekor. IV. Károly fia, Ottó főherceg 1934-ben őt bízta meg a magyarországi legitimista politika irányításával. 1920–1939 között nemzetgyűlési, majd alsóházi képviselő. 1939-től a felsőház tagja. Ismert volt az angolszász politikai irány melletti elköteleződéséről, ezért 1944. március 19-én a Gestapo letartóztatta. A háborút követően nem tér haza, előbb Svájcban, majd az Egyesült Államokban él.

[37] Herczeg Ferenc (1863–1954): író. Az 1880-as évektől kezdve publikálták írásait. Munkásságának elismeréseként többek között a Kisfaludy-társaság, valamint a Magyar Tudományos Akadémia is tagjává fogadta. Az Osztrák–Magyar Monarchia idején országgyűlési képviselő több ciklusban. 1927–1945 között a Magyar Revíziós Liga elnöke.

[38] Fall Endre (1891–1954): író, újságíró. 1927-ben a Magyar Revíziós Liga egyik szervezője, majd ügyvezető igazgatója.

[39] A levélből kiszerkesztettük a gépelt szövegben ismeretlen okból szóról szóra megismételt előző két mondatot.

[40] Imrédy Béla (1891–1946): gazdasági szakember, politikus. 1926-tól a Magyar Nemzeti Banknál töltött be számos vezetői pozíciót, 1935–1938 között az intézmény elnöke. 1932–1935 között Gömbös Gyula kormányában pénzügyminiszter. 1938-ban a Darányi-kormány gazdasági csúcsminisztereként nagy szerepe volt az ún. győri program beindításában. 1938–1939-ben miniszterelnök. Egyre radikálisabbá váló nézetel miatt kormányfősége többször veszélybe került. Végül a második zsidótörvény benyújtását követően lemondott zsidó felmenője miatt. A második világháború alatt saját alapítású pártjával a kormányzat jobboldali, németbarát ellenzéke a parlamentben. 1945-ben elfogják, majd a népbíróság ítélete alapján halálra ítélik.

[41] Tamás András (?–1963): a Magyar Revíziós Liga munkatársa. Előbb Genfben, majd 1941-től Lisszabonban képviseli a szervezetet.

[42] Eckhardt levelének kérdéses részében arról írt, miszerint még 1943-ban meg kell állapodni az Egyesült Államokkal, hogy a megfelelő időpontban Magyarország átálljon a szövetségesek oldalára. A lépés Eckhardt szerint nem jelentene területi garanciát, de azt igen, hogy Magyarország így a győztesek oldalára kerülne. Lásd KAPILLER: i. m. 63–64.

[43] A kutatás jelen állása szerint nem állapítható meg, hogy Eckhardt milyen iratot kapott az említett levél mellékleteként. Elképzelhető azonban, hogy vagy a külügyér Szegedy-Maszák Aladárhoz, vagy Schrecker Károly ügyvédhez köthető emlékiratok közül kapta meg az egyiket, hogy tájékoztassák őt a magyar vezetők álláspontjáról a háború utáni közép-európai rendezés kapcsán. A két dokumentumot Londonban a brit külügyi vezetés meglehetősen kritikusan fogadta. A memorandumokról lásd bővebben Romsics Ignác: A német- és nyilasellenes magyar politikai elit helyzetértékelése és jövőképe 1943-ban. In: *Uő: Múlttól a mának*. Osiris, Bp., 2004, 283–296.

[44] Podmaniczky Ilona (1896–1981): Eckhardt Tibor második felesége. A politikus volt Podmaniczky Ilona második férje. Két közös gyermekük született: Ilona és Tibor.

[45] Valószínűleg Wodianer Andor (1890–1964): diplomata. 1939–1944 között Magyarország lisszaboni követe. Magyarország német megszállását követően posztjáról lemond és csatlakozik a Barcza György-féle Követi Bizottsághoz.

Címek:

[Eckhardt Tibor](#) ^[14]

[Amerikai Egyesült Államok](#) ^[15]

[emigráció](#) ^[16]

[második világháború](#) ^[17]

Kiadás: 20. évfolyam (2020) 4. szám

Forrás webcím: <https://www.archivnet.hu/uzenet-a-tavolbol-eckhardt-tibor-1943-levele-amerikai-tevekenysegerol>

Hivatkozások

[1] <https://www.archivnet.hu/uzenet-a-tavolbol-eckhardt-tibor-1943-levele-amerikai-tevekenysegerol>

[2] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/eckhardt-tibor-levele/ahaboru32.jpg>

[3] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/eckhardt-tibor-levele/ahaboru33.jpg>

[4] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/eckhardt-tibor-levele/ahaboru34.jpg>

[5] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/eckhardt-tibor-levele/ahaboru35.jpg>

- [6] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/eckhardt-tibor-levele/ahaboru36.jpg>
- [7] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/eckhardt-tibor-levele/ahaboru37.jpg>
- [8] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/eckhardt-tibor-levele/ahaboru38.jpg>
- [9] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/eckhardt-tibor-levele/ahaboru39.jpg>
- [10] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/eckhardt-tibor-levele/ahaboru40.jpg>
- [11] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/eckhardt-tibor-levele/ahaboru41.jpg>
- [12] <https://www.archivnet.hu/eckhardt-tibor-levele>
- [13] <https://www.eleveltar.hu/digitalis-tartalom?source=preservica&ref=81d8d9c9-1cbf-4ce3-a5bb-22169d8c44c0>
- [14] <https://www.archivnet.hu/cimkek/eckhardt-tibor>
- [15] <https://www.archivnet.hu/cimkek/amerikai-egyesult-allamok>
- [16] <https://www.archivnet.hu/cimkek/emigracio>
- [17] <https://www.archivnet.hu/cimkek/masodik-vilaghaboru>